

Комар Ольга

доктор педагогічних наук,
професор кафедри фахових
методик та інноваційних технологій
у початковій школі
Уманський державний
педагогічний університет
імені Павла Тичини

ЗНАЧЕННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Державним стандартом початкової освіти передбачається одне з найголовніших завдань школи – всебічний розвиток та виховання особистості через формування в учнів бажання та вміння вчитися, набуття повноцінних мовленнєвих, читацьких, обчислювальних умінь і навичок відповідно до пізнавальних можливостей дітей молодшого шкільного віку. [15, с. 38]

В останні роки різко змінилось уявлення про молодших школярів. Тепер видається прийнятною записана у програмі початкової школи вимога формувати у них навчальну самостійність та вміння вчитися. Розроблені зміст і технології, які дозволяють здійснити розвиваюче навчання. Новий зміст розрахований на взаємодію учнів з учителем, один з одним і виступає як засіб координації різних точок зору при сумісному вирішенні навчальних задач. Однією із важливих особливостей організації навчання у системі розвиваючого навчання є використання колективно-групової роботи, особливо навчальної дискусії, яка сприяє підвищенню самостійності школярів, прагненню діяти з власної ініціативи, становленню пізнавального інтересу, виробляє критичне мислення. Це ефективний засіб навчання різним формам навчального співробітництва. [8, с. 37–38]

Сучасні науковці та відомі діячі в галузі початкової освіти, зокрема Т. Байбара, Н. Бібік, І. Родигіна, О. Савченко, О. Хорошковська вважають головними компетентностями, якими повинні оволодіти учні початкових класів, – компетентності саморозвитку та самоосвіти. Це передбачає, перш за все, навчання дитини вчитися, а саме – формування в учня загально

пізнавальних, організаційних, контрольних-оцінних компетентностей. Ці компетентності є ключовими, тому що формують основу для оволодіння дитиною усіма навчальними предметами, які складають далі зміст середньої освіти.

Метою вчителя має бути така організація діяльності кожного учня на уроці, щоб він був активним діячем кожного етапу уроку, відчував важливість та значущість своєї роботи на ньому, міг оцінити свої навчальні можливості та зіставити їх з отриманим результатом. Для досягнення цієї мети необхідна мотивація учня до роботи протягом усього уроку. Важливим є впровадження системи самооцінки кожним учнем власної діяльності протягом уроку та правильне проведення підсумкового етапу із застосуванням запитань та вправ, спрямованих на саморефлексію учня. [8, с. 7]

Психологічні і педагогічні дослідження В. Давидова показали, що традиційна система освіти не забезпечувала необхідного розвитку школярів. Тому одним з основних положень сучасної концепції оновлення освіти є посилення уваги до інтелектуального, морального та фізичного розвитку дітей і підлітків. У сучасних умовах молодші школярі в змозі вирішувати складні навчальні задачі, якщо будуть виникати і розвиватися такі основні новоутворення: навчальна діяльність і її суб'єкт, абстрактно-теоретичне мислення, довільне управління поведінкою. [7, с. 36]

М. Антропова, Г. Бородкіна, Л. Кузнєцова, Г. Манке відстоюють думку про те, що навчання молодших школярів має базуватися на принципі збереження здоров'я дітей. Вони зазначають, що найбільшими факторами ризику для дітей, особливо 6 років, учнів перших та інших класів є перевищення обсягу денного та тижневого сумарного навчального навантаження, скорочення необхідного обсягу добової рухової активності, у тому числі організованої, недостатність перебування на свіжому повітрі та нічного сну. Навчання дітей з урахуванням морфофункціональних та психофізіологічних особливостей та їх стану здоров'я сприяє функціональному дозріванню головного мозку, наростанню довільної уваги, розумової працездатності, обсягу зорової короткочасної пам'яті, здатності до диференціювання подразників тощо.

Нині існує чимало наукових праць у галузі вікової психології, педагогіки, де подано досить детальний опис вікових психологічних особливостей дітей молодшого шкільного віку.

Так, ґрунтовну характеристику молодших школярів наведено у працях Ш. Амонашвілі, С. Коробко, Т. Косми, Г. Костюка, Н. Лейтеса, Г. Люблінської, С. Максименка, В. Мухіної, М. Савчина, О. Скрипченка та ін. Учені відзначають, що діти цього віку, як правило, слухняні, з готовністю виконують вимоги дорослих. У них яскраво виявляється наслідуваність – важливе джерело успіхів у початковому навчанні. Молодші учні схильні до приучування та емоційного сприймання. Особливістю їхньої розумової діяльності є те, що вони часто обмежуються сприйманням зовнішніх ознак понять, явищ. Убирають, ніби губка, знання, проте не завжди усвідомлено. Такі вікові особливості, як беззастережне підкорення авторитетові учителя, підвищена сприйнятливність, уразливість, багато в чому визначають навчальні досягнення молодших школярів.

Учителі початкової школи відзначають зросту поінформованість молодших школярів про навколишнє життя. Багато дітей приходить до школи, уміючи читати, лічити, добре володіючи мовою. Проте часто інтелектуальний розвиток випереджає розвиток мотивації й вольових якостей дитини.

Завдяки навчанню в молодших школярів розвивається теоретичне мислення. Вони засвоюють на елементарному рівні наукові поняття, причинні зв'язки, поступово оволодівають такими розумовими операціями, як аналіз, порівняння об'єктів, узагальнення істотних ознак і відкидання неістотних та ін. Окрім того, систематичне навчання сприяє розвитку довільності психічних процесів, плануванню, самоконтролю й самооцінюванню власних дій.

Аналізуючи індивідуальні риси учнів початкової школи, О. Савченко, виокремлює різне ставлення до знань та нової інформації. Вчена зазначає, що у кожному класі є чимало дітей, які довірливо, з готовністю сприймають почуте, убирають без обдумувань усе, що каже вчитель. У них постійна робоча установка: слухати, наслідувати, виконувати. Проте з перших днів навчання вчитель помічає дітей, які вирізняються ініціативністю, бажанням висловити власну думку. Вони хочуть усе побачити, дослідити, випробувати. [6, с. 227–228]

I. Бех виокремлює такі фундаментальні новоутворення сучасної дитини молодшого шкільного віку:

- суб'єктність (за допомогою рефлексії молодший школяр стає суб'єктом навчальної діяльності, поведінки та спілкування);

- процес індивідуалізації (дитина прагне виявити себе, виокремити своє „Я”, протиставити себе іншим, висловити власну позицію стосовно інших людей, отримати від них визнання її самостійності, посівши активне місце в різноманітних соціальних стосунках, де її „Я” виступає на рівні з іншими);

- самоконтроль (узагальнена здібність встановлювати логіку (порядок) своїх дій та, за необхідності, коригувати їх). [1, с. 6] I. Бех зазначає, що більшість молодших школярів позитивно ставляться до спільної роботи з ровесниками, бо вона викликає яскраві переживання. Вони мають елементарне уявлення про правила співпраці, можуть узгоджувати свої інтереси з бажаннями інших.

Л. Мар'яненко зазначає, що у молодших школярів цілеспрямована пізнавальна діяльність лише починає своє становлення. Як правило, у дітей добре розвинена мимовільна пізнавальна діяльність, тому вона відірвана від цілеспрямованої навчальної діяльності, у поєднанні вони ще не функціонують. На думку I. Дубровіної, пізнавальна діяльність, на відміну від навчальної діяльності, формується як мотиваційне утворення. За М. Холодною, у кожної дитини наявна або відкрита, або закрита пізнавальна позиція, тобто кожна дитина або спроможна сприймати різноманітну інформацію про навколишній світ, або надто відсторонена, скута для цього.

У процесі шкільного навчання пізнавальна активність як психологічне утворення у більшості випадків формується стихійно. Тому важливо приділяти увагу формуванню пізнавальних процесів: уяви, образно-логічного, понятійно-логічного, творчого мислення.

Учні молодших класів швидко втомлюються, це викликає необхідність урізноманітнення видів діяльності та можливість їх зміни. Конкретність і образність мислення, емоційність, естетичне ставлення до навколишньої дійсності, швидка зміна настрою – ці якості притаманні всім молодшим школярам і свідчать про широкий рівень творчих здібностей вікової категорії в цілому. Брак їхнього життєвого досвіду й знань компенсується фантазією.

Тому розвиток пізнавальної активності учнів потребує відповідних умов, від яких залежить його ефективність та продуктивність. Цьому найбільше сприяє впровадження елементів інтерактивних технологій у навчально-виховний процес з єдиними підходами та вимогами до кожної дитини, наданням їй максимальних можливостей для виявлення і розкриття творчих здібностей. Інтерактивне навчання створює комфортні умови, за яких учень відчуває свою успішність, свою інтелектуальну досконалість, що робить продуктивним сам освітній процес. Упровадження елементів інтерактивних технологій у навчально-виховний процес має багато переваг: у роботі задіяні усі діти класу; учні вчаться працювати у групі (команді); формується доброзичливе ставлення до опонента; кожна дитина має можливість пропонувати свою думку; створюється ситуація успіху; за короткий час опановується багато нового матеріалу; формуються навички толерантного спілкування, уміння аргументувати свою точку зору, знаходити альтернативне розв'язання проблеми.

Інтерес до діяльності у молодших школярів тісно пов'язаний з їхніми потребами. Однією з важливих потреб дітей молодшого шкільного віку є потреба у грі.

Молодший шкільний вік характеризується значними резервами розвитку. Зі вступом до школи починається перебудова усіх пізнавальних процесів учнів. Це пов'язане з тим, що першокласники включаються у нові для них види діяльності і системи міжособистісних відносин. Спільними характеристиками всіх пізнавальних процесів учнів повинні стати їхня продуктивність, плідність і стійкість. Для того, щоб у процесі навчання використовувати наявні у школярів резерви, необхідно вирішити два найважливіші завдання. Перше – якомога швидше адаптувати учнів до навчання у школі і вдома, навчити їх вчитися, не витрачаючи зайвих фізичних зусиль, бути уважними і відповідальними. Для цього, перш за все, навчальна програма повинна бути складена таким чином, щоб викликати і підтримувати постійний інтерес у школярів. Друге завдання виникає у зв'язку з тим, що багато учнів приходять у школу не підготовленими до нової для них соціально-педагогічної ролі і зі значними індивідуальними відмінностями у мотивації, знаннях, уміннях і навичках, що робить учіння для них занадто легким, а для інших важким і тільки для третіх, які не завжди складають

більшість, відповідним їхнім здібностям. М. Безруких, Н. Дубровінська, Д. Фарбер, відзначають, що „важливою особливістю молодших школярів є великий індивідуальний діапазон темпів розвитку, який досягає на цьому віковому етапі 1–1,5 років”, що може ускладнити процес навчання.

Сьогодні у психолого-педагогічній науці існує чимало розробок проблеми оптимізації навчально-виховного процесу у початковій школі.

Вчені визначають, що одним із шляхів стимулювання навчання є створення умов для виникнення у дітей інтересу до нього. Відомо, що інтерес супроводжується емоціями позитивного забарвлення: здивування, зацікавленості, здогадки, допитливості, радості, захоплення, піднесення. Психологічні дослідження доводять, що емоції не тільки супроводжують навчально-пізнавальну діяльність, а ще й виступають своєрідним регулятором цієї діяльності. Позитивний емоційний досвід, що створюється в умовах цікавої для дитини розумової діяльності, викликає у неї потребу частіше перебувати у подібних ситуаціях. У такий спосіб, спираючись на чисельність довільно створених емоціогенних ситуацій позитивної забарвленості, педагог може викликати у дитини потребу перебувати у ситуаціях активної розумової діяльності.]

О. Савченко, аналізуючи розвивальний потенціал початкового навчання, наголошує , що неодмінною умовою психічного розвитку є власна активність людини, тобто потреба й готовність діяти. Активність молодшого школяра виявляється у різних формах: наслідування дій дорослих, участь у численних іграх, навчання, спілкування, формування умінь і навичок, нарешті, уже в цьому віці деякі діти виявляють творчу активність. [6, с. 128]

Як відомо, активні самостійні дії дитини молодшого шкільного віку можливі лише тоді, коли вона має інтерес. Кожна дитина є дослідником від природи. Вона намагається розглядати та спостерігати все нове та цікаве.

А знання, здобуті людиною самостійно, засвоюються набагато швидше та міцніше, ніж ті, які нав'язуються кимсь іншим. Цінність дослідницької діяльності дитини полягає також у створенні фундаменту для поступового перетворення процесів навчання та розвитку у процеси самонавчання й саморозвитку.

Зміст навчального матеріалу стає джерелом активності учнів лише тоді, коли забезпечується розуміння важливості предмета, який вивчається, для практичної діяльності, здійснюється постійне поєднання невідомого та відомого матеріалу, його зв'язок із життєвим досвідом учнів, їхніми потребами. Пізнавальна активність спостерігається у ситуаціях безпосереднього контактування з об'єктами навколишнього світу, виконання практичних дій з предметами, використання життєвого досвіду дітей. Найважливішими показниками ефективності методики активізації навчальної діяльності є швидкість включення дитини у навчальну діяльність, ступінь стійкості інтересу до неї і наполегливість у досягненні результату роботи.

Навчальні досягнення школярів, рівень їх розвитку залежать від тих організаційних форм, які застосовує вчитель. У ході типового уроку, наприклад, неможливо достатньою мірою розвинути в учнів здатність усвідомлено приймати учбову задачу чи здійснювати самоконтроль і самооцінку. Це відбувається тому, що у структурі типового уроку такі задачі не передбачаються: вчитель не приділяє спеціальної уваги прийняттю учнями учбового завдання, а функція контролю та оцінки при традиційному навчанні ніколи не входила в обов'язки школяра.

О. Ридзе виокремлює такі групи труднощів молодших школярів на шляху досягнення планованих результатів навчання та шляхи їх подолання:

1) нездатність учня прийняти та утримувати учбову задачу (що може бути зумовлене звичкою виконувати завдання, яке має одну правильну відповідь; приступаючи до розв'язування, учні часто підміняють запропоновану учбову задачу іншою, більш простою, що має єдине рішення; труднощі утримування задачі під час рішення: учень не знає, скільки рішень існує та ін.). Щоб уникнути таких труднощів вчитель може: а) перевіряти, чи усі учні зрозуміли задачу правильно («Розкажи, як ти зрозумів завдання?»); б) у процесі роботи над рішенням періодично задавати учням запитання: «Що ти зараз робиш?», «На яке запитання ти отримаєш відповідь цією дією?», «Чи можна сказати, що задача уже вирішена?», «Чи можна вирішити цю задачу інакше?»; в) вчити дітей утримувати багатокрокові учбові задачі – вчити планувати хід вирішення багатокрокової задачі за допомогою запитань: «При яких послідовних діях буде досягнуто

власне вирішення задачі?», «Чи є інші рішення?», «Які з них найбільш раціональні?», «Ч» можна записати рішення по-іншому?»;

2) невміння відтворити чи побудувати алгоритм дій для виконання завдання (причиною таких труднощів можуть бути: учні пропускають, замінюють, переставляють окремі учбові операції, що входять до навчальної дії, яку учень виконує самостійно; учні неготові працювати з алгоритмом як окремою навчальною задачею; учні не вміють уявити собі (спрогнозувати, передбачити), що має вийти в результаті, і розробити конкретний план рішення, що призводить до відповіді на запитання завдання).

Для подолання таких труднощів учителю допоможе:

- а) врахування психологічних особливостей дітей: закріплення та подальше використання алгоритму має здійснюватись з використанням зорових чи логічних опор, тобто із врахуванням пріоритету наочно-образного мислення, актуального для молодшого шкільного віку, це буде сприяти правильному використанню алгоритму і у випадках його використання в умі;
- б) спеціально навчати дітей працювати з інструкціями, планами, алгоритмами через аналіз, зіставлення, впорядкування етапів, вибір найбільш раціональних і т. д.;
- в) навчання учнів самостійному (тобто без постійного контролю з боку) використанню наданого чи обраного з декількох алгоритмів дії;

3) невміння застосовувати теоретичні знання (правила, терміни, поняття). У початковій школі засвоєння учнем теоретичних знань має проявлятися через застосування, а не відтворення (завчені правила, алгоритми, закони і т. д.). [5]

За словами О. Ридзе, процес навчання, орієнтований на розвиток здатності діяти у відповідності з планом чи алгоритмом більш енергозатратний для вчителя і учня, але значно більш ефективний з точки зору формування у школяра уміння вчитися. Саме ці процеси сприяють формуванню навчально-пізнавальної діяльності молодшого школяра. [5, с. 23]

Загалом, як зазначає Л. Коваль, нове законодавче забезпечення української шкільної освіти XXI століття створило сприятливі умови для отримання якісних знань, виникнення й утворення варіативного початкового навчання. [4]

Більшість науково-практичних розробок щодо оптимізації навчально-виховного процесу у початковій школі так чи інакше стосуються впровадження інтерактивних методів роботи з учнями.

Зокрема, Т. Бойко, досліджуючи індивідуальні та групові форми навчальної діяльності в інтелектуальному розвитку молодших школярів, доводить, що основними підходами, дотримання яких забезпечує оптимальне поєднання групових та індивідуальних форм навчальної діяльності з метою інтелектуального розвитку молодших школярів, є:

- особистісно орієнтований (реалізуючись через вибір завдань, сприяє підвищенню ефективності інтелектуального розвитку кожного учня;

- суб'єктний, сутність якого полягає у створенні для кожного школяра ситуації суб'єктної позиції, коли він має самостійно висувати цілі, здійснювати вибір способів діяльності, аналізувати та оцінювати її процес і результати;

- інтерактивний, завдяки якому вчитель та учні перебувають у позиції рівноправного партнерства протягом усього процесу навчальної діяльності: проектування, підготовки, реалізації й оцінювання. [2]

В. Фролова одним із найважливіших напрямів удосконалення навчання учнів початкових класів називає впровадження інтерактивних технологій навчання. Досвід автора у застосуванні таких технологій свідчить, що такі заняття для дітей цікаві, продуктивні, позбавляють закомплексованості учнів з різним рівнем навчальних досягнень. Вони сприяють розвитку творчих здібностей дитини, пізнавальних інтересів. Ефективність уроку підвищується, а в класі створюється атмосфера співпраці, порозуміння і доброзичливості, з'являється можливість проявляти творчість. Окрім того, такі технології дозволяють досягти того, щоб на кінець уроку дитина раділа від власних успіхів і відчувала інтелектуальну спроможність. В. Фролова зазначає, що у ході інтерактивного уроку діти активно змагаються, спілкуються між собою, намагаються довести свою думку, водночас погоджуються із думками товаришів або коригують їх. Таким чином, діти вчаться працювати у групі, формується дитячий колектив, розвиваються комунікативно-мовленнєві здібності учнів.

У ході інтерактивних технологій ситуативного моделювання проявляється розвиток творчої уяви, діти вільно висловлюють свої

думки, можуть створити проблемну ситуацію і самі шукають шляхи її розв'язання. Технології опрацювання дискусійних питань сприяють навчанню дітей виробляти й формулювати аргументи, висловлювати думки у стислій формі, переконувати інших.

Досвід також показує, що після використання інтерактивних технологій діти запам'ятовують і розуміють матеріал значно краще, адже самі крок за кроком знаходять відповіді на запитання вчителя. Загалом такі технології надають можливості для організації ділової співпраці з метою розв'язання поставленої навчальної проблеми, для створення навчального середовища, у якому теорія і практика засвоювалися б водночас. А це надає змогу учням формувати характер, розвивати світогляд, логічне і критичне мислення, зв'язне мовлення, виявляти й реалізувати індивідуальні можливості. Навчально-виховний процес відбувається у такій атмосфері, що учні шукають зв'язок між новими та вже здобутими знаннями, мають змогу робити „відкриття”, формують свої власні ідеї та думки за допомогою різноманітних засобів, навчаються співробітництва.

Застосування інтерактивних технологій під час виховних заходів сприяє розвитку незалежного мислення, дозволяють реалізувати природні потреби дітей в активній діяльності та самоствердженні. Дітям подобається перебувати у нових соціальних амплуа, займати ролі, що відрізняються від ролі учня. Вони мають змогу задовольнити особисті потреби у самоперевірці та самооцінюванні. Проведення рефлексії на завершальному етапі виховних заходів сприяє розвитку в учнів уже на кінець 1-го класу вміння аналізувати власні дії і вчинки, порівнювати їх із суспільно значущими цінностями, а також діями та вчинками інших людей.

Застосування інтерактивних технологій у роботі з батьками дає їм можливість краще пізнати свою дитину, розв'язати певні проблеми, побачити проблему очима дитини, повернутися у світ дитинства.

Значення інтерактивних технологій для розвитку пізнавальної активності молодших школярів є і для створення атмосфери доброзичливості й порозуміння, позбавлення дитини почуття страху, і можливості зробити її розкутою, запевнити у своїх силах, налаштувати на успіх, виявити здібності до творчості. Систематичне застосування інтерактивних технологій дає змогу учителеві підвищувати навчальну мотивацію, рівень

самоорганізації та сформованості самоосвітньої компетентності, розвивати критичне та логічне мислення, творчі здібності, навички проектної діяльності.

Сучасна освіта розрахована на самостійний перехід її суб'єктів від стратегії споглядання до стратегії самоперетворення (самонавчання, самовиховання, саморозвитку), перебудови суб'єктивного досвіду. Для реалізації такого переходу, на думку автора, необхідно підвищити рівень якості освітнього середовища, яке б сприяло формуванню соціально-комунікативної активності молодшого школяра. Це зумовлює необхідність впровадження у навчальний процес інтерактивних технологій та технологій критичного мислення.

Що операційна підготовка молодшого школяра до навчання неможлива без цілеспрямованого формування умінь і навичок ініціативної діяльності. У молодшому шкільному віці перед дитиною постає навчальне завдання, що вимагає пошуку нового, відсутнього в її поведінковому репертуарі способу дії. А дитина, яка тільки-но прийшла до школи, перебуває на вершині довіри, наслідування і у найвищому ступені готовий відтворювати будь-які дії, слова, думки вчителя (у межах свого розуміння). Авторка доводить, що впровадження інтерактивного навчання сприяє формуванню у молодших школярів інтелектуальної ініціативи, ініціативного стилю навчальної та пізнавальної діяльності загалом.

Інтерактивне навчання – це не автоматичне вкладання навчального матеріалу в голову учня. Такий процес потребує напруженої розумової роботи дитини, її власної активної участі у ньому. Пояснення й демонстрація, самі по собі, ніколи не дадуть справжніх, стійких знань. Цього можна досягти тільки за допомогою активного та інтерактивного навчання на уроках. Упроваджуючи інтерактивні технології в навчально-виховну роботу, необхідно враховувати вікові особливості школярів. У молодшому шкільному віці такі новоутворення, як рефлексія, самоконтроль та внутрішній план дій роблять можливим формування потреби в учнів у самопізнанні, самостійності. Використання інтерактивних технологій сприяє розвитку пізнавальної активності учнів, інтересу до свого внутрішнього світу, спонукає до пошуку способів самоствердження, формує позицію суб'єкта щодо власного життя.

Г. Коберник зазначає, що одним із ефективних засобів формування основ життєвої компетентності молодшого школяра є створення умов для інтеракції учнів не тільки в позаурочний час, а й у процесі засвоєння навчального матеріалу на уроках. За її словами, у початковій школі, у процесі інтерактивного навчання, учителю треба враховувати вікові особливості учнів. Тому не усі інтерактивні вправи можна використовувати з дітьми даного віку. Найбільш доцільними є такі: «робота в парах», «два – чотири – всі разом», «карусель», «мікрофон», «робота в малих групах», «акваріум», «незакінчені речення», «мозковий штурм», «ажурна пилка», «аналіз ситуації», «вирішення проблем», «рольові ігри». У процесі застосування інтерактивних технологій навчання молодші школярі вчаться адекватно й доречно користуватися мовою у конкретних ситуаціях, володіти собою, мистецтвом переживань, керувати психічним станом, тілом, голосом, мімікою, настроєм, думками, почуттями, знімати м'язові зажими. У них відбувається розвиток умінь розв'язувати моральні задачі. Інтерактивні технології навчання є ареною для самоствердження молодших школярів. Вони сприяють формуванню у підростаючої особистості соціально-когнітивного компонента життєвої компетентності. За умов такого навчання учні отримують основи знань про норми взаємодії у суспільстві, розвиток уміння будувати нові взаємини; виховується миролюбність, гуманність, альтруїзм, відбувається ознайомлення із власним „Я”, визначення у собі позитивних та негативних рис. В учнів молодшого шкільного віку формується фундамент громадянської позиції, політичного мислення; готовність до використання знань як інструменту розв'язання життєвих проблем; аналізу нестандартних ситуацій. Педагог під час інтеракції учнів своїми діями формує і підтримує у них самоповагу, яка відображає те, наскільки вони приймають себе такими, якими вони є. Задоволеність собою в цілому, тобто достатньо висока самоповага – це наслідок високої самооцінки тих своїх якостей, які людина вважає найважливішими. Люди з високою самоповагою більш самостійні і менш навіювані. Позитивно ставлячись до себе, вони, як правило, добре ставляться і до оточуючих. У результаті застосування інтерактивних технологій розвиваються й ускладнюються психічні процеси – сприймання, пам'ять, увага, уява тощо; забезпечується формування таких інтелектуальних умінь як аналізувати,

порівнювати, виділяти головне, а на основі цього – критично мислити та приймати відповідальні рішення. Перебуваючи постійно у стані змін міжособистісних зв'язків, кожен молодший школяр своєрідно переживає когнітивну ситуацію, а разом з тим психологічну й соціальну. Вони вчаться співпрацювати та досягати спільних цілей. Виконуючи спільне завдання, молодший школяр усвідомлює свою важливість у колективі, проявляє свою ініціативу, самостійність, лідерські якості, вміння працювати у колективі, беручи до уваги інтереси інших. За правильної організації, учні, у процесі інтерактивних технологій навчання отримують практичні навички повсякденного громадянського досвіду: партнерства та взаєморозуміння, лідерства та поваги до інших, ініціативності у прийнятті рішень, висловлюванні думок, практики відповідальності та реалізації індивідуальних і колективних прав. За умов інтерактивного навчання учень вчиться робити свідомий вибір серед широкого спектру альтернатив і брати на себе відповідальність приймати самостійні рішення. [3]

За даними О. Савченко, у початковій школі значний розвивальний ефект дає застосування на уроці групових форм навчальної роботи, коли діти виконують якесь завдання у парі або по трое-четверо. Це виховує вміння співпрацювати у колективі, організовувати на співпрацю. Діти на уроці у процесі виконання групових завдань прагнуть спілкуватися, тож треба не гальмувати цю природну схильність, а використати її для взаємного навчання. Тим більше, що у дитячому садку малюки дуже часто працювали у малих групах. Спостерігаючи за учнями під час виконання групових завдань, учитель відкриває для себе чимало нового у їхній поведінці, здібностях до навчання. Коли учні змагаються за найвищі оцінки, вони, по суті, працюють один проти одного, адже особистий успіх протиставляється невдачам інших. В умовах індивідуальної роботи діти прагнуть досягти своїх власних цілей, тому успіхи й невдачі однокласників їх не хвилюють. У груповій роботі є позитивна взаємозалежність, бо наявна спільна мета й один результат, тобто діти навчаються разом. [6]

Інтерактивні технології навчання на уроках математики у молодшій школі сприяють ефективному розвитку у кожного учня математичних здібностей, системи загальнолюдських цінностей та загальноприйнятих норм поведінки як на уроках математики, так і в житті; розвитку здатності цінувати знання та вміння

користуватися ними; усвідомленню особистої відповідальності та вмінню об'єднуватися з іншими членами колективу задля розв'язання спільної проблеми, розвитку здатності визнавати і поважати цінності іншої людини, формуванню навичок спілкування та співпраці з іншими членами групи, взаєморозуміння та взаємоповаги до кожного індивідуума, вихованню вміння робити вільний та незалежний вибір, що ґрунтується на власних судженнях та аналізі дійсності, розумінні норм і правил поведінки.

Таким чином, упровадження інтерактивного навчання у початковій школі є має важливе значення для інтелектуального та особистісного розвитку молодших школярів. Зокрема воно сприяє:

- реалізації потреби в активній діяльності та самоствердженні;
- підвищенню рівня розуміння та запам'ятовування матеріалу;
- виникненню відчуття власної інтелектуальної спроможності;
- розвитку логічного й критичного мислення, зв'язного мовлення, покращенню розвитку уваги, уяви, пам'яті;
- виникненню та підтриманню пізнавальних інтересів;
- підвищенню навчальної мотивації;
- розвитку творчих здібностей та творчого потенціалу;
- розвитку світогляду;
- формуванню важливих позитивних рис характеру та якостей особистості: комунікативності, ініціативності, демократичності, самостійності, рішучості, толерантності, самоконтролю, самоповаги, вміння працювати у колективі, життєвої компетентності, відповідальності, рефлексії;
- прояву індивідуальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Молодший школяр у вікових закономірностях / І. Д. Бех. // Початкова школа. – 2015. – № 3. – С. 2–6.
2. Бойко Т. Інтерактивне навчання як засіб розвитку творчої активності молодших школярів: теоретичний складник / Т. Бойко. // Наук. вісн. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2013. – № 8. – С. 38–43.

3. Коберник Г. І. Інтерактивні технології навчання як засіб формування основ життєвої компетентності молодшого школяра / Г. Коберник. // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. – Умань: Софія, 2008. – Вип. 27. – С. 10–16.

4. Коваль Л. В. Сучасні навчальні технології в початковій школі: навч.-метод. посіб. / Л. В. Коваль. – Донецьк: Юго-Восток, 2006. – 226 с.

5. Рыдзе О. А. Учебно-познавательная деятельность младшего школьника: реальность и заблуждения / О. А. Рыдзе. // начальное образование. – 2014. – № 5. – С. 15–23.

6. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручн. / О. Я. Савченко. – 2-ге вид. – К.: Грамота, 2013. – 504 с.

7. Технології використання різних методів інтерактивного навчання. Ігри дорослих : інтерактивні методи навчання / упоряд. Л. Галіцина. – К.: Редакція загальнопедагогічних газет, 2005. – С. 59–83.

8. Формування ключових компетентностей молодших школярів. Самоосвіта. Самооцінка. Самоконтроль: за результатами роботи міськ. творч. групи вчителів почат. кл.: посіб. / ред. Р. О. Романчук. – Запоріжжя: ЛПС, 2009. – 119 с.